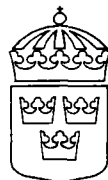

Försvarsutskottets yttrande

1993/94:FöU8y

Antipersonella minor m.m.

1993/94
FöU8y

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet har den 19 april 1994 beslutat bereda försvarsutskottet tillfälle att senast den 28 april 1994 yttra sig över de motioner som väckts rörande antipersonella minor m.m. under allmänna motionstiden.

Inledning

Minor i det svenska försvaret

Minvapnet är en viktig komponent i de vapensystem som försvarsmakten utnyttjar. Minorerna är avsedda att användas för spärrning och blockering av järnvägar, flygfält, vägar och hamnar samt vid förstöring av anläggningar.

Inom det svenska försvaret finns två huvudgrupper av landminor — fordonsminor och truppminor. Antipersonella minor benämns i Sverige truppminor. Fordonsminorerna kan i sin tur delas in i två grupper. Den första är de som ligger på eller i marken och verkar underifrån mot band, hjul eller botten på fordonet. Exempel på sådana minor är stridsvagnsmina 5 som utlöses då man kör över den med ett fordon, således med tryck. Ett annat exempel är stridsvagnsmina 028 som verkar såväl med tryck som magnetiskt. Den andra gruppen fordonsminor verkar mot fordonets front eller sidor. En sådan mina finns i armén under benämningen fordonsmina 14. Den är avsedd att utlösas på kommando. En annan typ av fordonsmina är fordonsmina 013 som främst är avsedd för försvar av flygfält. Den är en fjärrkontrollerad mina som skjuts av om fientliga flygplan skulle landa på en bevakad flygplats. Minan har en fjärrstyrd, kontrollerad utlösning. Den är stor, står på stativ och är således mycket lätt att röja.

Av truppminor har armén flera typer. En typ — truppmina 10 — utlöses när man trampar på den; en annan typ är truppmina 11 som före detonationen skjuts upp någon meter. Dessa minor tillhör den grupp minor som kan drabba civilbefolkningen om de läggs ut okontrollerat, eftersom de då är svåra att röja.

Det svenska försvaret har behov av dessa mintyper också i framtiden. Minor är ett effektivt vapensystem för att förhindra eller fördröja en fiendes genombrott i en svårförsvard terräng. Också behovet att med fordonsminor bevaka flygfält kommer att bestå.

Export av minor

I Sverige råder sedan lång tid generellt exportförbud för all krigsmateriel, således även för alla typer av minor. Undantag kan endast beviljas i varje enskilt fall av regeringen.

Export har under senare år förekommit av stridsvagnsmina 028 och fordonsmina 013. Under 1970-talet exporterades också truppmina 10 till ett land. Dessa minor finns kvar där.

Med Sverige som medförslagsställare har FN:s generalförsamling i december 1993 antagit en resolution som uppmanar alla länder att inte exportera "antipersonella minor som kan förorsaka stor fara för civilbefolkningen". I Sverige har inte tillverkats några sådana minor under de senaste 15 åren. Någon export har inte förekommit de senaste 20 åren. Något utförseltillstånd kommer tills vidare inte att medges för sådana minor som avses i resolutionen.

USA har vidare, i avvaktan på en kommande översyn av minprotokollet i FN:s nedrustningskommitté, uppmanat ett fyrtiotal länder att införa ett exportmoratorium avseende alla antipersonella minor utan närmare definition. Uppmaningen har bl.a. riktats till Sverige. Krigsmaterielinspektionen (KMI) har i samband med att uppmaningen överlämnades meddelat USA:s ambassad bl.a. att Bofors, som ende svenske tillverkare av landminor, underrättats om att någon utförsel av antipersonella minor enligt FN:s resolution inte kommer att medges. Bofors har uttalat att företaget inte avser att tillverka minor som omfattas av FN:s resolution för export.

FN:s vapenkonvention

FN:s vapenkonvention, antagen av FN:s vapenkonferens 1980, omfattar förbud och begränsningar vad gäller användningen i internationella konflikter av vissa särskilt inhumana, konventionella vapen. Konventionen är uppbyggd som en ramkonstruktion med därtill fogade tre protokoll.

Protokoll I i vapenkonventionen behandlar splittrvapen. Det är enligt protokollet förbjudet att använda sådana vapen, vars *huvudsakliga effekt* bygger på skador av fragment, som inte kan upptäckas genom röntgenfotografering av den skadade personen.

Protokoll II behandlar landminor, försätvapen och liknande anordningar, som används i landkriget. Här anges bl.a. att urskillningslös användning av minor är förbjuden. Skulle det bli nödvändigt att använda minor eller liknande mot mål inom befolkade områden stadgas särskilda restriktioner vid utläggningen för att skydda civilbefolkningen. Metoden att fjärrutlägga minor får endast användas mot ett

område som i sig utgör ett militärt mål eller som innehåller militära mål. Protokollet anger de särskilda försiktighetsmått i form av protokollföring eller anordning för självdestruktion som skall iakttas.

Enligt protokollet skall parterna i en konflikt protokollföra läget på alla förplanerade minfält och områden med försåtvapen. Parterna skall behålla alla minprotokoll och efter fientligheternas upphörande överlämna protokollen till andra parten — bestämmelsen gäller dock inte undantagslöst.

Protokoll III behandlar brandvapen.

Motionerna

Antipersonella minor behandlas i motionerna U401 (s), U402 (c), U403 (s) och U407 (v).

I motion U401 (s) beskrivs den förödande effekt en okontrollerad användning av minor medför. Härvid konstaterar motionärerna att den främsta orsaken till att minorna fått en sådan enorm spridning är att det är ett relativt billigt och "kostnadseffektivt" vapen. Vidare konstaterar motionärerna att kostnaden för att röja de minor som i dag ligger spridda runt om i världen av FN beräknas till minst 85 miljarder dollar. Den siffran inkluderar inte kostnader för vård och rehabilitering av de hundratusentals människor som stympats och skadats av minorna.

Motionärerna anför att Sverige har exporterat antipersonella minor och komponenter till sådana alltsedan 1950-talet. Exporten har varit relativt begränsad och till stor del utgjorts av komponenter till minor, främst sprängämnen. Bofors är i dag den enda tillverkaren av minor i Sverige.

I motionen redovisas att Bofors tillverkar minst två mintyper som bör betraktas som antipersonella (FFV 013 och FFV 013R). Motionärerna anför att mina FFV 013 enligt KMI är att betrakta som en antipersonell mina och att således KMI inte delar Bofors beskrivning av denna mina som en fordonsmina. Vidare anför att Sverige meddelat USA att man ämnar följa uppmaningen om ett treårigt moratorium för all export av antipersonella minor. Motionärerna menar att det finns skäl att lagstifta mot tillverkning och export av antipersonella minor samt av komponenter därtill. Vidare menar motionärerna att man inte heller bör importera dessa vapen från andra länder.

I motion U402 (c) anför att det 1981 antogs en internationell konvention om inhumana vapen men att konventionen av flera skäl är tandlös. Tio år efter att konventionen trädde i kraft är utläggningen av minor större än någonsin tidigare. Vid den uppföljningskonferens som planeras under 1994 finns, enligt motionären, möjlighet att göra ändringar. Sverige bör, enligt motionärens mening, vid denna konferens föreslå ett totalförbud mot tillverkning, handel och användning av personminor och liknande vapen.

Partimotion U403 (s) avseende fred och nedrustning behandlar bl.a. frågor rörande landminor. Här konstaterar motionärerna att FN enhälligt har beslutat uppmana regeringarna till ett icke tidsbegränsat mora-

torium för export av minor. Detta moratorium bör, enligt motionärerna, utnyttjas för att få till stånd ett fullständigt internationellt förbud mot antipersonella landminor. Motionärerna ser vidare positivt på att viss ny forskning pågår inom FOA för att ta fram metoder för att förstöra sådana minor.

Motionärerna anser att Sverige internationellt bör lägga fram förslag om förbud mot tillverkning och försäljning av antipersonella minor eller komponenter till dessa, om att ansvar för minröjning också läggs på det land som tillverkat och exporterat dessa och aktivt stödja minröjning i de värst drabbade länderna.

Motionärerna i motion U407 (v) pekar på förhållandet att landminor är billiga vapen som sprits i en rad länder där interna konflikter varit förekommande. En första åtgärd för att minska spridningen av landminor vore, enligt motionärerna, att drastiskt höja priset för tillverkning och försäljning av dem. Vänsterpartiet föreslår att Sverige i FN tar initiativ till offentlig redovisning av handeln med s.k. lätta vapen. I den påbörjade översynen av de internationella reglerna för användning av landminor (Landmines Protocol) skall Sverige, enligt motionärerna, verka för förbud av export av sådana minor.

Försvarsutskottet

Utskottet vill framhålla att utskottet delar motionärernas uppfattning att kvarliggande minor förorsakar oerhörda lidanden bland civilbefolkningen i många länder. Det är enligt utskottet angeläget att kraftfulla åtgärder vidtas för att förhindra en fortsatt okontrollerad utläggning av antipersonella minor. Utskottet konstaterar att FN:s vapenkonvention rörande användningen av vissa särskilt inhumana, konventionella vapen i internationella konflikter, som antogs år 1980 och ratificerats av 39 stater, inte i alla avseenden fått avsedd effekt och framför allt inte hindrat en urskillningslös minkrigsföring i många länder under senare år. Utskottet ser mot denna bakgrund positivt på att konventionen nu blir föremål för en översyn.

Utskottet konstaterar att huvuddelen av de frågor som tas upp av motionärerna kommer att behandlas vid den översynskonferens avseende 1980 års vapenkonvention som kommer att genomföras under år 1995. I regeringskansliet och Folkrätsdelegationen pågår för närvarande ett arbete med att ta fram underlag inför översynskonferensen. Sverige kommer att inneha ordförandeskapet vid konferensens förberedande möten. Utskottet förutsätter att Sverige vid konferensen aktivt kommer att verka för åtgärder för att förhindra ett upprepande av den urskillningslösa minkrigsföring som under senare årtionden ägt rum i många länder.

Utskottet anser dock att Sverige inte bör binda upp sig för olika lösningar före konferensen. Utskottet förutsätter att de synpunkter som framförs i motionerna U401 (s), U402 (c), U403 (s) och U407 (v) kommer att bli föremål för prövning i samband med konferensen.

Utskottet utgår självfallet från att den svenska försvarsmakten även framgent följer internationella överenskommelser rörande minvapnets

användning. Utskottet anser dock att det svenska försvaret har ett framtida behov av minor. Utskottet anser således att något förbud mot produktion av minor i Sverige inte bör komma till stånd enligt förslaget i motion U401 (s).

Utskottet anser mot denna bakgrund att motion U401 (s) yrkandena 2 och 3 inte bör bifallas.

Vid Försvarets forskningsanstalt (FOA) har inletts ett arbete med syfte att skapa förändrade förutsättningar och utarbeta delvis nya minröjningsanordningar som på ett mer effektivt sätt än med nuvarande materiel kan röja de utspridda minorna. Utskottet ser mycket positivt på det av FOA initierade arbetet att med utnyttjande av ny teknologi verka för att svenska insatser inom detta mycket angelägna område stimuleras.

Utskottet konstaterar, mot bakgrund av FN:s resolution som uppmanar länder att inte exportera antipersonella minor som kan förorsaka stor skada för civilbefolkningen, att motionärernas förslag i motion U401 (s) yrkande 1 kommer att bli föremål för internationell prövning. Utskottet anser därför att någon särskild lagstiftning inom detta område inte är påkallad, varför motion U401 (s) yrkande 1 inte bör bifallas. Utskottet utgår från att någon export av antipersonella minor i enlighet med FN:s resolution inte kommer att ske.

Stockholm den 28 april 1994

På försvarsutskottets vägnar

Arne Andersson

I beslutet har deltagit: Arne Andersson (m), Sture Ericson (s), Lars Sundin (fp), Iréne Vestlund (s), Gunhild Bolander (c), Ingvar Björk (s), Stig Grauers (m), Christer Skoog (s), Jan Erik Ågren (kds), Robert Jousma (nyd), Sven Lundberg (s), Henrik Landerholm (m), Karin Wegestål (s), Jan-Olof Franzén (m) och Britt Bohlin (s).

Avvikande mening

Sture Ericson, Iréne Vestlund, Ingvar Björk, Christer Skoog, Sven Lundberg, Karin Wegestål och Britt Bohlin (alla s) anser att den del av utskottets yttrande i avsnittet *Försvarsutskottet* som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "med konferensen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att Sverige bör lägga fram förslag om ett fullständigt internationellt förbud mot antipersonella minor inkluderande ett förbud mot tillverkning och försäljning av antipersonella minor eller komponenter till dessa. Mot denna bakgrund bör motion U403 (s) yrkande 9 bifallas.

